

LÂ HAVLE!

Doç. Dr. Ömer MENEKŞE

Hani bir olumsuzlukla karşılaşınca, daralınca, sıkışınca, diyecek söz kalmadığı anda biraz da öfke ile ağzımızdan bir kelim çıkıverir ya... bir tür fren yani....

Sabretmek, tahammül göstermek, katlanmak, sineye çekmek, beladan ve şerden sakınmak ve daha yüzlerce söz ile anlatılan bir hakikattir bu. Ve bütün bunlara ilaveten boğazındaki yumruyu tüm zorluklara rağmen yutarken veya hazmederken sesinin en yüksek çıkacağı bir anda tüm etkenlere karşı dimdik durup kendine hâkim olmadır aslında... Ve o anda dilden dökülen bir kelimdir. ‘Lâ havle’...

Çoğu kere derin derin içe çekilen; acı, üzüntü ve haksızlık gibi durumlar karşısında ses çıkarmadan geçmesini bekleme erdemidir aslında bu yapılan.

Lâ havle... İçimizde fırtınalar koparken sesimize ılık bir rüzgâr katma, kan beynimize sıçradığında tüm işi Allah’a havale etme...

Aslında sırlı kelimeler, gizli hazineler vardır dillerde zikredilen... Kimi tesbih olur, kimi tahmid, kimi tehlil, kimi tekbir, kimi temcîd... Aslında hepsinde ortak bir tefekkür, bir tezekkür, bir teşekkür vardır... Rahman ve rahîm olan, Kâdir-i Mutlak olan Allah’a sığınma, O’ndan dileme, O’na tevekkül ve bel bağlama, bâki kalacak salih amelleri çoğaltma...

el-Bâkıyât’ü’s-sâlihât

Bekâya erecek salih ameller, iyilikler; ürünü kalıcı ve sürekli olan dürüst ve erdemli davranışlar, çabalar, hareketler...

Rabbimiz ferman buyurur:

“Mallar ve çocuklar dünya hayatının süsüdür. Ama kalıcı salih işler (el-bâkıyâtü’s-sâlihât) ise, Rabbinin katında, hem mükâfat yönünden hem de ümit bağlamak bakımından daha hayırlıdır.” (Kehf, 18/46)

“Ve Allah, hidayete erenlerin hidayetini artırdıkça artırır ve bâkî kalacak sâlihât ise, Rabbinin katında sevap bakımından daha hayırlıdır, sonuç bakımından da daha hayırlıdır.” (Meryem, 19/76)

Allah Resulü; “*Bâkî kalacak olan salih amelleri çokça işleyiniz.*”. “Onlar hangileridir ey Allah'ın Rasûlü?” diye sorulunca şöyle buyurdu: “*Tekbîr (Allahu ekber), Tehlîl (Lâ ilahe illallah), Tesbîh (Sübhānallāh), (Tahmîd) Elhamdülillāh ve Lâ havle velâ kuvvete illâ billah'tır/bütün güç ve kudret ancak Allah iledir.*” (İmam-ı Mâlik, *el-Muvatta'*, "el-Kur'an" 491; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 268.)

İşte ulûhiyetin ancak O'na has olduğunu, O'ndan gayri her şeyin mahlûk olduğunu ilan için “**Allahû ekber**/ Allah her şeyden yüce ve üstündür.”; her türlü korku ve endişe için, “**lâ ilâhe illallah**/Allah'tan başka ilah yoktur”; her nimet için “**elhamdülillah**/hamd yalnız Allah'adır”; her kolaylık ve bolluk için, “**eşşükru lillah**/şükür sadece Allah'adır”; hayret ve hayranlık uyandıran her bir her bir şey için, “**Sübhānallāh**/Allah bütün noksanlardan pak ve münezzeh, bütün kusurlardan beridir. Her bir günah için “**Estağfirullah**/Bağışlanmamı Allah'tan isterim.”; her darlık ve zorluk için “**Hasbiyallah**/Allah bana yeter.”; her musibet için “**İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn**/Allah'tan geldik ve O'na döneceğiz; kaza ve kaderin her türlü için, “**tevekkeltü alellah**/Allah'a tevekkül ettim”; her güzel şey için, Allah kötü bakışlardan saklasın diye “**mâşallah**/Allah neyi dilerse o olur.” şeklinde dillerden dökülür cümleler...

Bütün bunlara ilaveten başarıya, sabrın sonu selamete, güvene, tevekküle kapı açan bir cümle vardır... "Cümle kapısı" dahası... O'da “**lâ havle velâ kuvvete illâ billah**/ ibadetleri yerine getirebilmek ve mâsiyetlerden uzak durabilmek için, kulluk yapmak ve günaha düşmemek için ihtiyacım olan havl ve kuvvet yalnız Allah nezdindedir diyebilme...

“Lâ havle” sırrı

Havl; hareket, çare, güç demek... Bir şeyi değiştirmek, bir şeyi değişime uğratmak, değiştirme çabası gösterme anlamındaki muhavele ve tahavvül de aynı kökten... Havl; değişim gücü...

Allah dilemedikçe insanın en küçük bir hareket yapamayacağını, bir halden bir başka hale geçemeyeceğini, hatta zihninden bir fikri geçiremeyeceğini gösteren bir cümledir “Lâ havle velâ kuvvete illâ billah” Kısaca **havkale** de denilmekte...

Taat'de nur, masiyette zulmet gizlidir. Öyleyse her itaat ve isyan için “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah...”

Hayırlı işler yapabilmek, günahlardan kaçınabilmek ve gücümüzü aşan olaylar karşısında metin durabilmek için “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah ...”

Güç ve kuvvet gerektiren her işimizde, her halimizde, her hayrımızda muhtaç olduğumuz yegâne güç, kudret ve kuvvetin yalnız Allah'tan geldiğini, her türlü değişim ve gücün kaynağının sadece Allah olduğunu haykırmak için... “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah...”

Esbab perdesinin ardında iş görenin O olduğunu; her şeyi O'nun çekip çevirdiğini ve O'ndan gayrı hiçbir şeyin eşyayı ve olayları o yöne yahut bu yöne sevk etmesinin mümkün olmadığını belirtmek, zamanın da, mekânın da O'nun elinde olduğunu teyit etmek için “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah ...”

Yokluktan çıkıp vücuda gelmek için, yok olmayıp varlığını sürdürmek ve bekada kalmak için, zararı def, menfaati celb için, musibetten uzak kalıp arzu edilen şeyleri elde etmek için, günaha düşmeyip ibadete devam etmek için, azaba maruz kalmayıp nimete mazhar olmak için, zulmete düşmeyip iman nuru ile aydınlanmak için “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah ...”

Kur'an-ı Kerîm bize bir örnek sunar, her şeyin ilâhî irade ve güce bağlı olarak gerçekleştiğinden gafil bulunan ve servetine güvenen inkârcı bir kimseyi bir müminin diliyle uyarır:

“Keşke başına girdiğinde, ‘maşâallah lâ kuvvete illâ billah’ (Allah diledikçe; bütün güç ve kudret Allah’a aittir) deseydin!” (el-Kehf, 18/39).

“Lâ havle” sırrı bize bütün işlerin ilâhî iradeye göre cereyan ettiğini, herkesin sadece Allah'ın verdiği güç sayesinde işlerini başırdabildiğini, günahdan kaçacak gücün, ibadet edecek kuvvetin ancak Allah'ın yardımıyla kazanılabileceğini beyan eder.

Cennet Hazinesi

Hazine; altın, gümüş, mücevher gibi değerli eşya yığını, büyük servet, değerli şeylerin saklandığı yer anlamına gelir. Mecazi olarak büyük bağlılık duyulan, değer verilen şey veya kimse manasında kullanılır. Efendimiz (s.a.v) bazı hadislerinde Lâ Havle...'nin ebedî Cennet hayatında bir hazine olduğunu, diğer bir hadislerinde de arş hazinelerinden biri, öte yandan Hz. İbrahim (a.s)'den naklen de bir cennet fidanı olduğunu beyan eder.

Öyle ki Hayber Gazvesi dönüşünde ashâb-ı kirâm bir tepeye çıktıklarında veya bir vadiye indiklerinde içlerinden gelen bir coşkuyla ve var güçleriyle Allahü ekber diye tekbir, lâ ilâhe illallah diye tehlil getiriyorlardı. Medine'yi görünce, belki de sevinip heyecanlandıkları için “Allahü ekber Allahü ekber, lâ ilâhe illallahu vallâhü ekber” dedikleri de belirtilmektedir. Gördüğü her yanlışını hemen düzelterek sahâbelerine doğru olanı öğreten Efendimiz:

Ey İnsanlar! diye seslendikten sonra, “*Kendinize acıyın. Siz ne sağıra sesleniyorsunuz ne de yanınızda bulunmayan birine. Sizi çok iyi duyan ve yanınızda bulunan birine dua ediyorsunuz. O sizinle beraberdir*” buyurdu.

Ebû Mûsâ el-Eş’arî hazretleri de Allah resulünün bindiği hayvanın arkasında bulunuyor, o da kısık bir sesle “lâ havle velâ kuvvete illâ billah” diyordu. Peygamber Efendimiz ona iltifat buyurarak,

– “Cennet hazinelerinden bir hazineyi sana bildireyim mi?” buyurdu. O da: Evet, Yâ Resûlallah, bildir, dedi. Şöyle buyurdu:

– “Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh” (Buhârî, “Cihad”, 131; Müslim, “Zikr”, 44-46; Ebû Davûd, “Salat”, 361; Tirmizî, “Deavat”, 58)

Yine bir başka hadis-i şerifte şöyle buyrulur:

Râvisi şehri asitane’nin manevi sultanı Ebû Eyyûb Halid bin Zeyd hazretleri... “Hz. Peygamber (s.a.v) bana şöyle tavsiye etti: “*Lâ havle ve lâ kuvvete illa billah*” sözünü çokça söyle! Çünkü o, cennetin hazinelerinden bir hazinedir.”ve ekledi: “*Cenâb-ı Hak bir kimseye nimet ihsan eder de o kimse de nimetin bekâsını dilerse, (Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billahi) zikrine çokça devam etsin*” (Heysemi, *Mecmâû’z-zevâid*, X, 97; Taberani, *el-Mu’cemül-kebîr*, IV, 133)

Mirac-ı Nebevî’ye dair hadis rivayetlerinde, Hz. Peygamber’in karşılaşp konuştuğu peygamberlere dair bahisler vardır. Bu bahislerden öğrendiğimiz üzere, Allah resulü bu semavî yolculuğunda İbrahim aleyhisselam ile de görüşmüş ve cedit İbrahim (a.s.) Resûl-i Ekrem’e ümmetine ‘dünyada iken çokça cennet fidanları dikmeleri’ni söylemiştir. Resûl-i Ekrem’in (s.a.v) cennet fidanlarının ne olduğuna dair sorusuna İbrahim aleyhisselamın verdiği cevap ise, “Sübhanallahi velhamdulillahi ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billahi’l-azîm”dir. (Ahmed b.Hanbel, *Müsned*, I, 209, 257, V, 418; Heysemî, X, 97).

Yine kaynaklarda Hz. Peygamber’in, ezan okunurken “hay ‘ale”den (hayye ale’s-salâh) sonra “lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh” dediği, günahları çok da olsa bu zikre devam edenlerin affedileceği bildirilmiştir (Buhârî, “Ezân”, 7; Müslim, Salât 12; Ebû Dâvud, Salât 36; Müsned, I, 66, 71, 180).

Avuçlar dolusu hayır

İbn Ebi Evfa (r.a) anlatıyor: “Efendimiz’e bir adam gelerek: ‘-Ey Allah’ın Resûlü, ben Kur’ân’dan yeterince ezberleyemiyorum. Bana yetecek başka bir şeyi siz öğretseniz!’ dedi.

Efendimiz şu duayı öğretti: “Sübhanallah, velhamdülillah ve lâilâhe illallah, vallâhu ekber ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah.”

Adam: -Ey Allah'ın Resûlü, bu zikir Allah içindir. (O'nu senâdır), kendim için dua olarak ne söyleyeyim? dedi.

Allah Resûlü (s.a.s.) de: -Şöyle dua et dedi:-: “Allah'ım bana merhamet et, afiyet ver, hidayet ver, rızık ver!” Adam (dinleyip, kalkınca) ellerini sıkıp göstererek: -“Şöyle (sımsıkı belledim!)” dedi.

Efendimiz bunun üzerine: -İşte bu adam iki elini de hayırla doldurdu, buyurdu.” (Ebû Davûd, “Salat”, 139, ; Nesai, “İftitah”, 32)

Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Kişi evinden çıkacağı zaman, 'Bismillâh, tevekkeltü ale'llah, lâ havle velâ kuvvete illâ billah.' (Allah'ın adıyla. Allah'a tevekkül ettim. Güç ve kuvvet sadece Allah'tandır.) dediğinde (ona) şöyle denilir: '(İşte şimdi) sana rehberlik edilir, ihtiyaçların karşılanır ve korunursun...’” (Ebû Dâvûd, “Edeb”, 102-103)

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) bir şey yeyip içtikten sonra şu duayı okurdu:

“...Elhamdüllâhillezî et'amenî hâze't-taâme ve razekanî min ğayri havlin minnî velâ kuvvetin.” (Beni yediren, güç ve kuvvetim olmadığı hâlde bana bu rızık veren Allah'a hamdolsun.) (Ebû Dâvud, “Libâs”, 1; Tirmizî, “Da'avât”, 55; İbnu Mâce, “Et'ime”, 16)

Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas'tan rivayet edilmiştir: Allah Resûlü ile birlikte bir kadını ziyaret etmiştik. Kadının önünde hurma çekirdekleri veya çakıl taşları vardı. Onlarla tesbih çekiyordu. Bunu gören Allah Resûlü:

“Sana bundan daha hayırlısını haber vereyim: Allah'ın gökteki yaratıkları sayısınca 'sübhanallah', yeryüzündeki ve yer-gök arasındaki yaratıkları sayısınca 'elhamdülillah', onlar miktarınca 'la ilahe illallah' ve yine onlar kadar 'la havle ve la kuvvete illa billâh' de', buyurdu.” (Ebû Dâvûd, “Salât”, 359; Tirmizî, “Da'avât”, 114)

Urve b. Âmir'den rivayet edilmiştir: Resûlullah'ın (s.a.v) yanında uğursuzluktan bahsedilmişti. Buyurdular ki: “Uğursuzluk inancı bir Müslüman'ı yolundan alıkoymasın. Biriniz, hoşlanmadığı bir şey görececek olursa şu duayı okusun:

“Allahümme la ye'ti bi'lhasenâti illâ ente.Ve lâ yedfe'u's-seyyiâti illâ ente. Velâ havle ve lâ kuvvete illâ bike. (Allah'ım! Hayrı ancak sen verebilirsin, kötülüğü de ancak sen defedebilirsin. Güç ve kuvvet de ancak Sendendir.)” (Ebu Dâvud, “Tıbb”, 24).

Teselli Pınarı

Peygamber Efendimiz (s.a.v) buyuruyor ki:

“Lâ havle ve lâ kuvvete illa billâh. (Güç ve kuvvet ancak Allah’tandır) sözünü çok tekrar edin.” (Tirmizî, “Daavât”, 141.)

“La havle ve la kuvvete illa billah” diyen kişi, kendi güç ve kuvvetinden daha çok Allah’a sığınır, işlerini Allah’a havale eder, tam bir tevekkülle sonucu Allah’ın hüküm ve takdirine bırakır.

Bütün kuvvet, kudret, güç yetirme (istitaat) ve çare Allah'a aittir; her hareket ve hal değiştirme bir halden başka bir hale geçme ancak Allah'ın dilemesi ile gerçekleşir. Böylece kişi her halinde ve her durumunda yalnız Allah'ın güç ve kudretine sarılmakla teselli bulmakta, her şeyin yalnız Allah'ın güç ve kuvvetiyle olduğuna iman ederek kendinde bulunan tasa ve kederleri izale edebilmektedir.

Nitekim Allah Resulü'nün bize teheccüd için kalktığımızda okumamızı tavsiye ettiği dua, bizi kalbi koordinatlar çerçevesinde terbiye eden çizgiler taşımaktadır:

“Allâh'ım Sana hamd olsun. Sen bütün semaları, arzı ve onlardakileri ayakta tutansın. Hamd Sana mahsustur ey Rabbim! Sen semalarda, arzda ve onlarda ne varsa hepsinin nurusun. Hamd Sana mahsusdur ey Rabbim! Sen semaların, arzın ve onlardakilerin malikisin. Ve Sana yine hamdolsun ki, sen Hak'sın. Senin va'din de hak, Sana kavuşmak da hak, sözün de hak, cennet de hak, ateş de hak, nebiler de hak, Muhammed (s.a.v) de hak, kıyamet saati de hak.

Sana teslim oldum ey Rabbim! Sana iman ettim, Sana tevekkül ettim ve bütünüyle Sana yöneldim. İnanmayanlara karşı Sana dayanarak mücadele ettim ve neticede ancak Seni hakem olarak kabul ettim, Sen benim geçmiş ve gelecek hatalarımı, gizli yaptıklarımı da açıktan yaptıklarımı da bağışla. Öne alan da Sensin, geriye bırakan da Sensin.

Senden başka ilah yoktur. (Günahtan kaçacak) güç ve (ibadet edecek) kuvvet, ancak Allah'ın yardımıyla kazanılabilir.” (Buhârî, “Teheccüd”, 1; Nesâî, “Kıyâmü'l-leyl”, 9)

Bu duaya giren her ifade, insanın Rabbi ile tüm bağlarını yenileyen, “amentü çerçevesi” içine giren tüm unsurları idrak alanına getiren bir seçiciliktir.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin oğlu, mutasavvıf-şair, Sultan Veled (ö. 712/1312) İbtidânâme (Velednâme) adlı eserinde şöyle der:

“Lâ havle ’nin şerhini bilersen, gücünün yetmediği şey, aydınlanır sana, daimî diri olan Allah ’ın yardımıyla, onunla savaşılabirsin. Bu söz, sana aydınlanırsa, onun eteğinden başka bir şeye sarılmazsın, ondan başkasına güvenmezsin, gücü, kuvveti bırakır, ağlayıp sızlarsın; gururdan, cebbarlıktan vazgeçersin. Gece gündüz, Allah ’a kulluk edersin; boyuna yalvarıp yakarmaktan, yanıp yakılmaktan başka bir çare aramazsın; kulluktan başka bir şeyin ardından koşmazsın.

Varlığı, benliği ancak kulluk def’eder; varlığın, benliğin kafasına yüzlerce muşta vurur da senden uzaklaştırır. Onu çırpınıp durmak değil, kulluk defeder; sakınıp çekinme yayını ger de oka tut onu... Nefsin dilediğini yapma; ibadeti çoğalt, benlik, onunla eksilir. Çünkü zıt, zıddıyla yok olur; kışın afeti, Temmuz değil midir?”

Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah...

Bir hazine değerindeki bu cümle ümitsizlik ve kibir gibi manevî hastalıkların da ilacı... Şöyle ki: olup biten hâdiselerin ve şeytan gibi aldatıcı varlıkların serbest ve sahipsiz olduğunu zanneden veya ülfetten dolayı hâdiselerin gerçek failini göremeyen insanın ümidi kırılır, bazen hayatını zehir eder. Diğer taraftan, yapılan bazı hayır ve hasenata vesile veya aracı olduğunu gören insan, bunları kendi güç ve kuvvetiyle yaptığını zanneder, hakikî failin kendisi olduğunu düşünür. Oysa mahiyeti itibarıyla unutkan, aceleci, bencil, korkak, muhtaç olan insan daha çok kusurlu, hatalı ve noksan işler yapar. Öyleyse insanın kendini beğenip övünme hakkı yoktur. İşbu cümle der ki:

“Ey insan, isyan, belâ ve musibetlere maruz kaldığında ümitsiz olma, Allah ’tan güç ve kuvvet iste. Diğer taraftan güzelliklerle ve iyiliklerle karşılaştığında bunlar bendendir deme, malikiyet davasından vazgeç!”

Son Söz

Rabbimizden niyazımız o dur ki:

Ya Rabbi! Güzel ve bereket dilekleriyle dolu, ama bir o kadar yetersiz olan ve dilimizden düşürmediğimiz, vazgeçemediğimiz tüm övgülerle sana hamdolsun.

Ya Rabbi! Birbirinden güzel isimlerine, sayısız ta'zîmde bulunarak Senin her türlü eksiklikten münezzeh olduğunu **“Sübhanallah”** kelime-i kudsiyesiyle bir kez daha ikrar ediyoruz.

Sen bedenimize afiyet veren, bizleri çeşitli nimetlerle donatan, dilimiz layık olmadığı halde adını anmaya imkan ve müsaade buyuransın; **“Elhamdülillah”** deyip Sana hamd ü senalarımızı sunuyoruz. Yine, **“Lâ ilâhe illallah”** diyerek, bizi kardeş kılan tevhidi, vahdeti haykırıyor, Senin birliğini ilan ediyoruz. Celâl ve azametinin büyüklüğünü arz u semâvât dolusunca itiraf ediyor ve **“Allahu ekber”** diyerek gürlüyoruz. Ve her hayır ve saadetin mahzen ve kaynağı olan **“Lâ havle velâ kuvvete illâ billahi'l aliyyi'l azîm”** beyan-ı mukaddesiyle bir kere daha gerçek güç ve kuvvetin sadece Sana ait olduğu ikrarında bulunuyoruz.

Ey acizlerin güç kaynağı Allah'ım! Mülkün sahibi sensin, dilediğine mülkü verir, dilediğinden alırsın. Dilediğini azîz, dilediğini zelîl edersin. Bizleri; aziz kıldığın ve nimet verdiğin kullarından eyle!

Ya Rabbi! Güç de kudret de senin elindedir. Elindeki güç ve kudreti gerçek sananlardan, nefsine uyarak şımaranlardan eyleme bizi.

Ya Rabbi! Her işinde hikmeti sonsuz olan sensin. Senden başka bize yardım edecek hiçbir güç ve kudret yoktur.

Tıpkı beytini tavaf ederken dillendirdiğimiz gibi bir kez daha söylüyoruz:

“Sübhânallâhi ve'l-hamdülillâhi ve lâ ilâhe illâllâhü vallâhü ekber. Ve lâ havle velâ kuvvete illâ billahi'l aliyyi'l azîm”